

Muistikuvia Evakkopolulta

Kotisaaren rauha ja idylli
Sota tuntematon käsite

Laatokan Mantsinsaaresta Evakkoon lähtö ja matka

Lähtö marraskuun ja joulukuun vaihteessa 1939.

Olin juuri aloittanut yläkoulun ensimmäisen luokan, 9 vuotiaana.

Koulussa opettaja lähetti meidät kotiin kesken päivän ja sanoi, että menkää metsän kautta kotiin. Edellisenä päivänä kaikki oli rauhallista, jokunen lentokone lenteli ja kotiin tultuani tuntui jotenkin levottomalta, mamma oli leiponut —oliko hän saanut ennakkoon jotain vihiä että jotain tapahtuu, pappa ja muut miehet olivatkin jo värvätty armeijan töihin.

Sodasta emme me lapset tienneet mitään. Sotilaat olivat kyllä tuttu näky kotini lähistöllä, olihan Rannikkotykistö RT 3, ja kasarmit ihan naapureina. Kotimme ohi melkein päivittäin marssivat sotilaat, lauloivat ja tekivät kunniaa meille portaille istuville lapsille, siis ei mitään sotakamoa vaan ihailua. Kasarmihan työllisti joitakin siivilleitä mm isänikin- puuseppä- teki siellä remontti ja rakennustöitä joten henkilökunta oli tuttua. Itsekin leikin aliupseerien lasten kanssa ja mamman hyvät piirakat ja juttuseura miellytti herrasväen rouvia.

Tämä idylli sitten romahti

Lähtö evakkotielle tuli ihan yllättäen

Aamuyöllä oli tultu sanomaan että miksi ette ole vielä lähdössä. Lähtömääräystä ei ollut kukaan tuonut- ilmeisesti luulivat meidän tietävän, koska meidän uudisrakenuksessa oli vuokralaisena aliupseereja.

Äkkilähtö.- mitä mukaan - kolmen päivän muona ja vaateista mitä pystyy itse kuljettamaan.

Meillä lienee ollut yksi matkalaukku-eihän ollut tapana matkustella. Lattialle levitettiin filtti eli peitto, ja siihen kerättiin tarvittavia vaatekappaleita mitä siinä hädissään keksi. Filtin kulmat solmittiin ja niin siinä oli matkakassi. Pakkauksessa oli järkevänä apuna vanhin lapsista, sisareni Tyyne joka oli Salmin keskikoulussa ja alaluokkalaiset oli lähetetty kotiin. Opettajat olivat antaneet ohjeet, miten pitää varustautua, jos tulee äkkilähtö. Mitä ottaa mukaan, miten pakataan ja mitä evästä ja varusteita tarvitaan. Hän oli neuvokas, ja hyvä apu, siinä hätäntyneiden keskellä.

Siirryimme sitten kokoontumispaikalle, saaren pohjoispäähän, Leppäniemen rantaan, jonne oli monen kilometrin matka. Lunta oli jo maassa. Tavarat ja pienemmät lapset vesikelkkaan kyytiin, me muut kävelimme perässä. Outi mummo oli ihan suunniltaan ja kääntyi aina taakseen katsomaan ja melkein käveli takaperin ja kun ohitimme tsasounan, hän teki hartaasti ristinmerkkejä ja rukoili. Lopuksi hänet pantiin istumaan kelkkaan ja luultavasti pienin lapsista hänen syliin. Vesikelkka oli tarpeellinen taloudessa, missä kalasaaliita, vesitynnyreitä ja pyykkiä kuljetettiin rannasta talvisin. Puolivälissä matkaa, joku tuttu ajoi ohi hevosella ja ihmetteli miten me jalan kuljemme ja niin meidät poimittiin reen kyytiin —naapuriapua parhaimmillaan.

Lähdön ikävä-miten jättää tärkeät esineet, meille tytöille Sortavalasta tuotu kaunis iso nukke, jolla oli oikein hiukset ja hienot vaatteet, Pietarissa koleraan kuolleen isoisän jäämistönä hopeinen nauriskello, mm. Kotieläimiä meillä ei ollut, mutta oli kissa, Outi mummon rakas ”Hännänlatvanen, musta kissa jolla oli valkoinen tupsu hännän päässä. Hänelle jätettiin vettä ja kulku ulos. Sisään nostettiin Tyyne siskon uusi polkupyörä- millä hän polki Salmiin keskikouluun ja sitten ulko-ovi pantiin lukkoon —iso avain oven pieleen hirsien väliin, mihin se aina laitettiin kun poistuttiin kotoa.

Kun vuosien jälkeen palasimme takaisin kotiin, tuli kissa meitä tervehtimään. Siitä myöhemmin-kotiinpaluu osassa.

Meitä oli viisi lasta- nuorin - toukokuussa vuoden täyttänyt poika, siis tavallaan sylilapsi ja vanhin sisareni 12 vuotias. Lisäksi perhessämme eli isän äiti, Outi mummo, mukaan matkalla liittyi myös äidin äiti, Anna baba.

Tehtyämme matkaa tulimme iltapäivällä kokoontumispaikalle rantaan. Siellä oli paljon ihmisiä ja yleinen hämminki, kukaan ei tiennyt miten tästä eteenpäin. Mamma oli huolissaan omasta äidistään, oliko hän selvinnyt naapurikylästä tänne, ja ilo oli suuri kun Anna Baba löytyi. Perhe oli nyt koossa. Leppäniemen kokoontumispaikalla odottelimme kuljetusta mantereen puolelle. Normaalisti olisi meidät kuljetettu maantietä pitkin ja siitä lossilla mantereelle, mutta sota oli jo ehtinyt Salmiin jossa kylä oli liekeissä, koska taloja poltettiin, ettei vihollinen olisi voinut majoittua taloihin. Mantsiin asti loisti taivas punaisena ja se näky oli niin voimakas, että nyt vieläkin, vuosikymmenten jälkeen jos näen punaisen iltaruskon taivaan rannassa, niin hetki palautuu mieleen. Ilta alkoi jo hämärtyä, eikä kaikkia vielä ollut saatu kuljetettua mantereen puolelle.

Laatokan tyrskyt oli kasteleet laiturin, joka jäätynä ja oli liukas. Onnettomuus oli ihan lähellä, ettei vakavampaa tapahtunut. Sotilaat auttoivat siirtymisessä ja eräs heistä otti syliinsä pikkuveljeni ja sitten hän liukastui ja putosi parrujen väliin, jääden roikkumaan kyynärpäiden varaan, ja molemmat pelastautuivat. Veli vietiin eteenpäin turvaan, lumihankeen, josta mamma hänet sitten huomasi, vaaleansiniseen vauvanfilttiin käärittynä, näin tarinaa on kerrottu veljelleni. Sitten vuorollaan siirryttiin avoimeen moottoriveneeseen tai proomuun, joka vei vastarannalle ja sieltä kävellen kohti Uuksun rautatieasemaa. Lentokoneet lensivät jylisten yli ja meidät käskettiin kyyristymään lumihankeen –piiloon. Jossain vaiheessa taisimme päästä kuorma-auton kyytiin. Uuksun asemalla odottelimme junaähtä yöhön asti. Näky oli lohduton oli kylmä ja ilta jo pimenevä.

Asemarakennukseen sisään pääsi vain pienemmät lapset äiteineen ja vanhukset jos ei ollut voimia seistä ulkona. Kuului itkua ja valitusta, voivottelua, hätä tulevasta oli suuri.

Kun juna sitten lopulta tuli, niin syntyi valtava ryntäys, kun jokainen halusi päästä sisään ja istumaan. Järjestystä pitäneet miehet, yrittivät pitää kuria, ja heille oli annettu ohjeet, että lapset ja vanhukset ensin. Meidän mamma kertoi, että kun hän yritti lasten ja mummojen kanssa kiivetä vaunuun niin hänet estettiin ja koska heille oli annettu ohjeet että vain lapset ja vanhukset ensin. Tomera mammamme kertoi työntäneensä kyynärpäällä miehen pois tieltä ja sanoi, että *sinäkö näistä sitten pidät huolta.*

Kun vihdoinkin viimein päästiin sisään vaunuun, pois kylmästä, niin tuli helpottunut olo, oltiinhan tavallaan turvassa. Istumapaikkoja ei kaikille riittänyt, istuttiin matkatavaroiden päällä, ja joku meistä kiipesi ylös narutelineeseen. Vaunussa oli ahdasta ja hygienia lienee ollut huono, paljon ihmisiä ja käytössä vain pieni junavessa—olisipa ollut vesivessa ja lavuaarit, liekö vessapaperia ollut edes alkuunkaan. Niin alkoi pitkä pimeä junamatka, kolistellen ja välillä pysähdellen.

Muistikuvani mukaan lotat kiersivät vaunussa ja liekö meille tarjottu maitoa ja mehua, en muista, mutta karamellin muistan. Jokainen söi tietenkin omia eväitään, mitä oli mukaansa ottanut.

Niin kului pitkä yö---

Olimme varmaan näky, kun päivänvaloon pääsimme.

Meidät kuljetettiin Savoona jaettaviksi edelleen majoitukseen määrätuille paikoille.

Ei ole mieleen jäänyt miten ja millä kyydillä meitä kuljetettiin.

Seuraava muistikuva on majoitus Leppävirran koululla. Juhlasali oli iso ja lämmin. Lattialle oli levitetty puhtaita olkia, joiden päällä oli mukava istua ja nukkua rankan matkan jälkeen. Lattialla

pääsi kulkemaan ja seinällä olevissa puolapuissa oli mukava kiipeillä. Lotat jakoivat ruokaa ja ilmeisesti huolehtivat muustakin mitä heidän työhönsä kuului. Terveystenhoitoa ja valistusta. Valtio oli hoitanut asian niin, että vapaaehtoisesti evakkoja vastaanottavat tulivat ensin sopimaan keitä ottavat. Ilmeisesti osa jouduttiin pakkosijoittamaan taloihin, joissa oli tilaa mutta ei halua ottaa.

Mamma kertoi, että paikallisen kauppiaan rouva oli ollut ystävällinen ja halukas ottamaan meidät, mutta meitä oli liikaa. Olimme kuuleman terveitä punaposkisia lapsia, ja olosuhteisiin nähden siistejä ja kilttejä !! Mamma oli aina tarkka puhtaudesta ja että oli siistit vaatteet. Miten se lie niissä olosuhteissa onnistunut

Evakossa- ensimmäinen sijoituspaikka

Aikanaan sitten meidät majoitettiin paikkaan, joka ei sitten sopinutkaan lapsiperheelle. Oli ahdas ja perheessä oli sairauksia. Oli siellä asia, jonka muistan . Me tytöt menimme aamulla auttamaan emäntää maidon jälkikäsitelyssä. Heillä oli ns separaattori, millä erotettiin kerma maidosta. Sellainen oli meille uutta, ja veivasimme kampea vuorotellen, voimiemme mukaan. En muista saimmeko palkaksi maitoa tai leipää—

Kotona Karjalassa oli isot uunit joissa paistettiin leivät ja pullat ja lopuksi vielä ruoka hautumaan. Ensimmäinen ikävä tuli, kun emäntä paistoi leipää ja pullaa ja se tuoksu levisi tupaan, eikä me saatu edes maistiasia- olisi vieläkin se maku mielessä. Olimme siellä hyvin lyhyen ajan ja sitten meitä onnisti kun saimme siirron Kurjanrantaan ymmärtäväisen perheen luo.

Toinen- lopullinen majoituspaikka, Leppävirran Kurjalanranta

Täällä elimme sitten kotiinpaluuseen asti. Me saimme asua isossa tuvassa, jossa oli leveät penkit seinän vierustoilla. Isännän kaksi vanhapoika veljeä oli myös tuvassa ja hellä oli nukkumapaikat omassa nurkassa. Mummo ja Baba sijasivat petinsä yöksi penkeille. Mamma ja pikkuveli saivat oman sängyn, mutta me muut lapset, neljä, nukuimme aukilevitetyssä isossa sängyssä - päädyssä kaksi suuntaansa ja jalkapäädyssä toiset kaksi. On siinä ollut olemsta, kun toisen varpaat tulee leukaan kiinni. Suurempia sotia ei liene tullut, oli vain pakko hyväksyä ja totella kiltisti. Talossa sovittiin säännöt, lapset emme saaneet mennä kammarin puolelle ja välieteisestä näimme ovenraosta kauniin kammarin. Tuvan uunin yhteydessä oli myös keittopaikka, missä meille tehtiin ruokaa- liekö mammani käynyt myös keittiössä häärimässä. Aivan aluksi mamma pesi kaiken tuvassa, lattialankkujen välitkin taisi raaputtaa. Puhtautta tarvittiin koska meillä oli pieniä lapsia, ja Savossa oli vielä tuberkuloosia suvuissa.

Elämä alkoi sujua. Mummot piti huolta meistä lapsista ja mamma teki tuttavuutta naapuritaloissa. Leipoi piirakoita ja teki ompelutöitä, jossa hän oli taitava. Teki mitä tahansa työtä, mitä milloinkin, ja niillä hän sai ruokatavaraa perheelle. Ruokaa jaettiin myös siirtoväen huollon kautta, mutta käsittääkseni se oli kuivamuonaa. En tiedä miten ja mitä, mutta nälänhätää ei ollut. Myöhemmin elämässä, näkkileipää voidellessa teki mieli levittää voita sille puolelle, joss on syvät kuopat.

Elämä evakossa sujui rauhallisesti, elettiin sovussa, tehtiin asioita yhdessä ja erikseen. Osallistuimme talon töihin, kukin taidoillaan. Kesätyöt olivat mukavia, sai olla heinäpellolla ja käydä uimassa. Tosin lammen vesi oli mutaista ja mustaa ja se peloitti kun oli tottunut hiekkarantaan ja Laatokan makeaan veteen. Mutta kesä tuntui olevan ihana ja aurinkoinen.

Isäntäväen kanssa meillä oli hyvä sopu, opittiin toinen toisilta. Varsinkin emännät olivat kiinnostuneita karjalaisista leipomuksista ja ruuista. Esimerkiksi syksyllä valmistimme hapankaalia joka oli aivan uutta savolaisille emännille. Olimme kaikki pihalla pilkkomassa kaalia. Voikukanjuuria kaivoimme maasta, ja niistä tehtiin -jollain menetelmällä kahvinkorvike jauhoa. Metsän antimia tietenkin kerättiin talvea varten. Sienien säilöntää ja varsinkin tattien käyttöä opetettiin savolaisille. Emännät olivat kiinnostuneita, kun ensin olivat saaneet maistaa niitä.

Hyvästä yhteishengestä kertoo se, että monia vuosia myöhemmin perilliset ottivat yhteyttä, jotta kertoisimme niistä ajoista. Sisareni, opettaja, silloin 14-15 vuotias, kirjoitti muistelut.

Sotien aikana oli kaikenlaista mielenkohotus asioita, Maaottelumarssi Suomi-Ruotsi v1941 toukokuussa. Siihen sai osallistua myös lapset, jotka oli syntyneet ennen 1931.

Minäkin muistan kävelleen, mutta olenko jaksanut tuon vaaditun 10 kilometriä-lapsille. Kyllä sain suorituksesta pinssin rintaan. Muita innostavia yhteisiä töitä oli käpyjen keruu, sekä metsistä sankarivainajien seppeleiden koristukseen käytettyä vihreää köynnöstä -nimeä en tiedä.

Syksyn tullen alkoi koulu ja siitä ei ole jäänyt mitään ikäviä muistoja. Matka oli pitkä, ehkä 3 kilometriä. Silloin oli kylmät tulipalopakkaset. Välillä lensivät lentokoneet taivaalla, ja menimme metsän suojaan piiloon. Oliko ne omia vai vihollisen koneita-emme tiedä, mutta se ikävä ulina oli jäänyt mieleen. Koulussa oli sivistyneet opettajat, ymmärsivät miksi olimme tulleet. Meitä ei haukuttu miksiäkään, se ilmeni vasta myöhemmin, kun jatkosodan jälkeen siirtolaisina tulimme muualle suomeen. Olimme jo koulussa käyttäneet kirjakieltä, joten ei ollut suurempia vaikeuksia.

Siirtoväelle jaettiin myös vaateavustusta, kenkiä ym. Evakkoon lähtiessä meillä kaikilla oli jalkineina huopatossut ja tytöillä villahousut ja sukat, ns pössinpökkimät. Siihen aikaan ei ollut pitkiä housuja kuin pojilla. Itselläni oli edellisiksi talveksi ommeltu pitkä päällystakki, sarkaa. Pitkä siksi, että siinä oli kasvunvaraa. Olin ollut syksyllä sukukaisemme, räätäli Ahvenen mökissä pari päivää, kun sitä ommeltiin. Se oli minun ensimmäinen oma takki, aikaisemmin oli perinyt siskon vaatteita.

Kotiinpaluu

Evakossa olimme kevääseen 1942. Alkoi tulla tietoa, että joihinkin paikkoihin pääsee palaamaan. Tietenkin tarkastettiin, ovatko maastot turvallisia ja oliko asumuksia jäljellä.

Moni lähti vaikka ei ollut kodista muuta jäljellä kuin uuni ja tulisija. Siinä sitten ulkosalla leivottiin ja keitettiin. Kesähän oli ja kaipuu kotiin oli niin voimakas, että nukuttiin maakuopissa ja turvemajoissa. Lapsiperheitä ei sellaiseen suositeltu.

Meillä saaren taloja ei poltettu ja suurin osa oli ainakin kohtuullisessa kunnossa. Syrjäinen saari oli suojassa, metsää ja peltoja oli säästynyt. Ainoastaan tykkipatteria ja armeijan rakennuksia oli yritetty hävittää, ja yhteen oli osunut pommi, jolloin kaksi miestä sai surmansa- saaren ainoat.

Koulumatkalla rinteessä ja metsässä oli syviä pommikuoppia. joita ihmettelimme.

Kaikki maasto oli siivottu ja jos jotain löytyi, piti ilmoittaa eikä leikkiä niillä.

Asumukset oli desifioitu jollain myrkyllä. Meidän uusi kahden perheen talo, joka valmistui 1937, oli armeijalle vuokralla. Venäläisten aikana, siellä lienee ollut lääkinä huoltoa, koska purkkeja ja pulloja oli pihalla. Sisällä oli seinille jäänyt kuvia perheestä, jonka isä oli upseeri.

Koskettava tapahtuma kotimatalla.

Junien kulku oli hankalaa, koska armeija oli etusijalla. Matkustimme tavaravaunussa, koska oli jo kertynyt tavaraa ja oli kesäisen lämmintä. Matkalla Salmiin, juna joutui seisomaan pari vuorokautta Joensuun Niinivaaran seisakkeella. Mammalla oli tieto, että hänen kuolleen siskonsa mies ja lapset asuisivat täällä. Heräsi ajatus etsiä heidät ja niin minä ja mamma lähdimme kyselemään taloista – osoitetta ei ollut, oli vain heidän sukunimi. Tosin se sattui olemaan aika tavallinen, ja kuljimme umpimähkään, lopulta menimme kauppaan kyselemään sellaista perhettä, jossa olisi kaksi tietyn ikäistä tyttöä. Meillä oli hyvää tuuria, koska kaupan väki arveli tietävänsä ketä etsimme. Saimme ohjeen kulkea tietyn matkan, jonka jälkeen tulee nurmikenttä, ja sen takana reunassa on mökkejä-kysykää sieltä. Tulimme nurmikentälle, jossa leikki lapsia, tyttöjä ja yhtäkkiä rientää mamma halaamaan ihan pelästynyttä tyttöä. Hän oli Seija serkkumme, jonka mamma tunnisti jo kaukaa. Selvitimme asian ja yhdessä pienemmän serkun kanssa menimme heidä taloon. Serkut ja äitipuoli lähdimme juna-asemalle. Se riemu, mitä isoäiti Anna babaa kohtasi oli uskomaton. Hän otti nuorimman syliin, halasi ja itki-ilosta, löytäessään kadonneet tyttären lapset. Myöhemmin kun pidimme serkkuni kanssa yhteyttä, hän muisti baban itkun ja oli ihmetellyt sitä.

Äitipuoli kyllä piti huolta, mutta oman äidin ikävä oli vielä, hän oli 3 vuotias äitinsä kuollessa. Eikä isoäiti eli Baba ollut lähelleäkään. Nyt hän oli hänen sylissä.

Karjalaisittain juhlanahan siinä tuli, asemalla oli kanttiini. josta ostimme korviketta ja mehua. Ilmeisesti jotain pullaa tai keksejä. Tietenkin meillä oli varattuna evästä matkaa varten. Härkävaunussa oli kaksi pappamme tekemää matkalipasta -arkku- liinavaatteita ym varten. Sieltä otettiin paras pöytäliina ja se levitettiin ”juhlapöydälle” Puheensorinaa, itkua ja naurua lienee ollut.

Matka jatkuu---jälleen kotona

Luultavasti parin päivän päästä, juna kulki taas edelleen kohti kotimaisemia. Kotisaareen saapuminen lienee ollut merkittävä-mutta se on unohtunut, mutta omaan kotipihaan tulo jo palaa muistiin.

Isoisän vanha perintömökki, missä asuimme ennen lähtöä, oli asumuskelvoton, joten otimme käyttöön uudesta talosta toisen päädyn.

Vanha mökki oli ollut hevosten tallina ja mummo ressurkka yritti puhdistaa lattialankkuja, jos niitä oli jotain jäljellä. Suuri ikävä entisestä elämästä valtasi varmaan hänen mielensä- olihan hän tullut nuorikkona tähän mökkiin, synnyttänyt lapset ja jäänyt nuorena leskeksi, alaikäisten lasten kanssa.

Hänen elämänsä helpottui, kun hänen poikansa sitten aikanaan toi oman nuorikkonsa tähän mökkiin. Meitä oli viisi lasta, ja mammamme oli tosi aikaansaava talousihminen, mutta mummoa tarvittiin lasten kaitsijana.

Uudessa talossa oli kaksi kerrosta, ravasimme ylä- ja alakerran väliä. Vanhemille varattiin ylös nukkumapaikka ja siellä oli myös erillinen makuusoppi, missä Outi mummo sai olla rauhassa. Alakerran isoon ns. olohuoneeseen sitten sopi useampikin sänky, meille isommille lapsille. Talossa oli kyllä tehty puhdistus, mutta kyllä siellä oli vielä tehtävää. Pieneliöitä löytyi, joten jouduttiin talo myrkyttämään. Saunassa taisi olla osittainen hätämajoitus myrkytyksen aikana.

Meillä oli hyvin pieni maapala talon ja saunan välissä. Aikoinaan istutetut sireenipensaat olivat säilyneet. Ensimmäisiä töitä oli kylvää vihanneksia kasvamaan ja muutama perunapenkki.

Siinä olikin keksittävä konstit- ei ollut hevosta, ei kyntöauraa. Jostakin lainattiin käsikäyttöinen aura ja vahvin meistä oli hevosena, eli veti auraa ja joku piteli auraa pystyssä ja niin syntyi vaot, joihin sitten me lapset asettelimme perunat. Käsini ne peiteltiin ja myöhemmin kasteltiin ja kitkettiin ja niin sitten kesä hoiti hommat. Perunoita tuli, ja kun emme jaksaneet odottaa, että kaikki mukulat valmistuisi suureksi. Niin teimme ryöstöä, eli kaivelimme taimen juurilla ja otimme ne, jotka tuntuivat isommilta. Ei voi verrata mihinkään, miten hyviltä ne maistuivat ja olivathan omassa maassa kasvaneita.

Aikuiset olivat naapuritaloissa apuna viljojen puinnissa sekä perunapelloilla. Palkaksi saatiin perheelle syötävää, se oli suuri lisä, koska meillä ei ollut viljelymaata. Syksyllä sitten ostettiin kaksi lehmää, joten nyt oltiin ainakin siinä omavaraisia. Heinänteko omalla nurmipalstalla oli mieluista. Kesä oli tietenkin kaunis ja koko perhe olimme siellä, söimme eväitä ja lopuksi menimme uimaan Laatokan ihanaan veteen.

Marjoja oli valtavasti- ne ihan kuin olivat odottaneet poimijoita. Myöskin sienisadot olivat runsaita, joten talveksi oli säilötyinä sieni- ja marjatynnyreitä. Yläkerran huoneen molemmin puolin oli isot komerot katonrajassa. Toinen ruokatavaroita ja toinen vaatteita varten. Muistan istuneeni siellä piilossa ja ompelemassa nukkea ja sille vaatteita. Mamma taisi huudella töihin ja tuli huono omatunto, olinhan 12 vuotias ja töitkin pitäisi tehdä.

Kotiinpaluusta jäi vielä kertomatta, tarina Mummon kissasta. Olimme pihatöissä kun rapuille tuli kissa, sehän oli Mummon oma, kisu misu hännälätvanen. Se oli säilynyt hengissä koko evakkoajan, mutta oli arka ja peloissan. Saimme sen ottamaan herkkua, mutta sitten se hävisi omille teilleen, tuli kai tarkastaman tilanteen.

Evakkotie oli raskas, mutta kaikesta selvittiin. Täytyi vain tyytyä milloin mihinkin tilanteeseen. Meillä oli Mamma, joka oli kuin leijonaemo eli piti huolta kaikesta. Ikää oli pikkuisen yli 40 vuotta. Mitään kamalaa muistoa ei meille jäänyt, olihan se meille lapsille tavallaan seikkailu.

Evakkoon toinen lähtö

Elämä vihdoinkin omassa kodissa, omien tuttavien ja sukulaisten keralla oli mukavaa. Sitä ei sitten kauan kestänyt, kun kesällä 1944 tuli uusi lähtö. Henkisesti raskas, mutta käytännössä jo kokemuksesta viisastuneina. Sitä lähtöä en minä kokenut.

Koulun loputtua ehdin lähteä Sortavalan kaupunkiin, hoitamaan upseeriperheeseen lapsia. Mantsin upseeriperheiden kautta oli ilmeisesti tiedusteltu sopivaa tyttöä, hoitamaan 1-3 vuotiaita lapsia, rouvan avuksi. Matka sinne ja elämä siitä eteenpäin, on luku sinänsä.

Minulla oli onnea, sain hyvää kohtelua, olin siellä kuin perheen jäsen. Elin heidän kanssaan noin neljä vuotta. Perheen äiti oli sivistynyt ja ohjasi minua eteenpäin, opiskelemaan ja harrastuksiin.

Meille jäi hyvä muisto toisistamme. Kun tulini heille, oli vastassa pieni tyttö- kolme vuotias. Nyt vuosikymmenten jälkeen, kukin omalla tavallaan eläen- tapaamme toisiamme, kun hän Englannista tulee Suomeen vierailulle kotimaahansa.

Kun sota sitten oli taas tulossa, perheen isä, joka oli upseeri, lähetti sanan, lähtekää heti pois. Lähdimme Sortavalasta evakkoreissulle. Järjestelyt tehtiin omien toiveiden mukaan. Vuokrattiin kuorma-auto. Kotiin Mantsinsaareen, emme enää saaneet yhteyttä, ja kesti noin puoli vuotta, että

saimme Mammalle tiedon, missä olen ja olen hengissä. Oli juhannus aatto, kun pysähdyimme Tohmajarvelle ja siellä sana kulki, että asemalla on evakkojuna pysähtynyt.

Lähdimme sinne tiedustelemaan, josko olisi oman saaren väkeä.

Kuulin kyllä omaa Karjalan kieltä, mutta eivät olleet meidän alueelta tulleita.

Aikanaan sitten sain kotiväkeeni yhteyden ja kävin tervehtimässä heitä Savossa, silloisessa evakko paikassa. Oli kurjaa nähdä, ne olot, hellaa sai käyttää vain silloin kun isäntäväki salli.

Keitimme ruokaa ulkona ison koivun alla, tehdyssä keittopaikassa.

Asunnoksi oli pieni huone, joka täyttyi sängyillä. Mummo nukkui kylmässä kesäeteisessä.

Ostettuaan osuuden maatilasta, perheemme sai tilapäisesti paremman asunnon, ja yhteisnavetassa elivät lehmät. Tilalla oli viljavat pellot, oma rantaosuus, joten alkoi uusi elämä. Sotakorvaukset ja muut viralliset toimenpiteet järjestyivät hitaasti, mutta tuli lopulta tuli se aika, kun Pappamme taas alkoi rakentaa uutta kotia. Alueelle oli sijoitettu paljon karjalaisia, jopa kotisaaremmen väkeä, joten kotiutuminen tapahtui nopeasti. Rakennettiin porukalla tsasouna, jossa voitiin omaa uskontoa harjoittaa. Vähitellen suhteet molemmin puolin vakiintuivat ja elettiin sovussa. Evakkojen- siis siirtolaisten tulo, rikastutti paikkakunnan elämää. Vanhempamme ja molemmat mummot elivät elämänsä loppuajan siellä, tyytyn kohtaloon, eikä kaipuu kotiin koskaan päättynyt.

Me lapset olemme saaneet mahdollisuuden vierailta kotisaarella, osa jopa useita kertoja.

Se on ollut elämys, vaikka asumuksia ei enää ole, niin on saaren upea luonto.

Metsässä kuivuneiden männynneulasten tuoksu, dyynien valkea hieno hiekka ja Laatokan sini.

Käkikin siellä kukkuu yhä---

Jälkipolville tiedoksi, miten sota muutti Karjalaisten elämän.

Korona viiruksen ikäkaranteenissa, pitkällä kävelylenkeillä, evakkomatkaa muistiin palauttaen ja lauseita ajatuksissa muokaten.

Helsingissä 30.5.2020

Ester Hopea o.s Ansela synt.1930

Kotimökki v.1938, kirjoittaja rapulla tummassa vaatteessa.

Takana uusi rakennus, johon majoituimme palattuamme.

Vesikelkka, jossa kuljetettiin tavarat ja lapset evakointipaikkaan.

Mantsinsaaren tykkipatteristoa vahvistettiin ja ajanmukaistettiin syksyllä 1939. Talvisodan aattona 29. marraskuuta 1939 aloitettiin Mantsinsaaren evakuointi. Evakuointi aloitettiin Mantsinsaaren lossin yhteydessä olevalta 1 120 metriä pitkältä laiturilta, josta laivat kuljettivat asukkaita ja omaisuutta Uuksalonpäähän. Ja kun tämä kävi vihollisen toiminnan vuoksi vaaralliseksi siirryttiin laivoja lastaamaan saareen pohjoispäähän. Viimeiset lähtijät joutuivat avonaisiin kalastajamoottoriveneisiin ja suuntasivat Uuksalonpäättä lännemmäksi Pitkärantaan.